

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

اهمیت مسکن در سبک زندگی ایرانی - اسلامی (۱):
«مسکن خوابگاه یا محل زندگی؟»

پژوهش
معاونت سیاسی
صدا و سیما

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

- گروه تلگرام پژوهش خبری صداوسیما <https://telegram.me/pajooreshkhabar>

= پژوهشگر: مهدی ناجی

- مقدمه ۱
- اهمیت مسکن از نگاه رهبر معظم انقلاب ۱
- دو نگاه و رویکرد (فرمالیستی و محتوایی) به بحث مسکن ۱
- هدف اصلی و سؤالات پژوهش ۱
- تاریخچه آپارتمان سازی و آپارتمان نشینی ۲
- دلایل توسعه ای آپارتمان نشینی ۲
- پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آپارتمان نشینی ۳
- چالش های آپارتمان نشینی ۳
- مشکلات و مسائل سکونت در آپارتمان ۳

اهمیت مسکن (از نگاه رهبر معظم انقلاب)

از اولویت‌های بیانات رهبر معظم انقلاب با موضوع «سبک زندگی» بحث «مسکن» است. ایشان در زمینه طراحی محیط شهر متناسب با سبک زندگی اسلامی معتقدند تهران به عنوان الگو و خط دهنده مطرح است: «تهران، از یک طرف نماد آبادانی، صلاح، سعادت و سبک زندگی در کشور است و از طرف دیگر به عنوان الگو و خط دهنده برای شهرهای سراسر کشور، مطرح است... باید هرچه ممکن است محیط زندگی شهر، به گونه ای طراحی و ساخته شود که تحقق سبک زندگی اسلامی راحت‌تر، امکان پذیر باشد».^۱ ایشان «نوع مسکن» را از مصادیق سبک زندگی و سبک زندگی را بخش حقیقی و اصلی تمدن معرفی می‌نمایند: «اما بخش حقیقی، آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد؛ که همان سبک زندگی است که عرض کردیم. این، بخش حقیقی و اصلی تمدن است؛ مثل مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله خط، مسئله زبان...». ایشان ضرورت فرهنگ‌سازی تدریجی برای تغییر سبک زندگی را خاطرنشان می‌سازند: «ما متأسفانه در طول سال‌های متمادی، یک چیزهایی را عادت کرده‌ایم تقلید کنیم. بنده طرفدار این نیستم که حالا در مورد لباس، در مورد مسکن، در مورد سایر چیزها، یک باره یک حرکت جمعی و عمومی انجام بگیرد؛ نه، این کارها باید به تدریج انجام بگیرد؛ دستوری هم نیست؛ اینها فرهنگ‌سازی لازم دارد. همان طور که گفتیم، کار نخبگان است، کار فرهنگ‌سازان است و شما جوان‌ها باید خودتان را برای این آماده کنید؛ این، رسالت اصلی است».^۲ اینکه ما عادت طولانی به تقلید از غرب داریم. و این مساله به عنوان یک تهدید می‌تواند منجر به غلبه فرهنگ مهاجم و نابودی فرهنگ خودی شود: «ما متأسفانه در طول سال‌های متمادی، یک چیزهایی را عادت کرده‌ایم تقلید کنیم. بنده طرفدار این نیستم که حالا در مورد لباس، در مورد مسکن، در مورد سایر چیزها، یک باره یک حرکت جمعی و عمومی انجام بگیرد؛ نه، این کارها باید به تدریج انجام بگیرد». ایشان فرهنگ غرب را مهاجم و نابود کننده فرهنگ های بومی و بنیان های اساسی اجتماعی معرفی می‌کنند: «فرهنگ غرب، یک فرهنگ مهاجم است. فرهنگ غرب، فرهنگ نابود کننده فرهنگ هاست. هر جا غربی‌ها وارد شدند، فرهنگ‌های بومی را نابود کردند، بنیان های اساسی اجتماعی را از بین بردند».

دو نگاه و رویکرد (فرمالیستی و محتوایی) به بحث مسکن

نگاه فرمالیستی: مدرنیته (جهانی شدن، نظام اقتصادی جهانی، تجاری شدن، صنعتی شدن، نیروی کار) جهان را در نور دیده است و ما نتوانسته و نمی‌توانیم به شیوه قدیمی زندگی کنیم. پس لاجرم باید به این شیوه از زندگی نیز عادت کرده و با تنگناهای ناشی از مدرنیسم و نظم نوین زندگی بسازیم تا از دستاوردهای آن بهره‌مند شویم. در این نگاه خانه‌های کوچک با کارکرد حداقلی و خوابگاهی به عنوان مثال به دلیل محدودیت منابع و کثرت تقاضا مثبت تلقی شده و توصیه می‌شود.

نگاه محتوایی: بر اساس این دیدگاه تقلید از اتوپیای غربی نفی می‌شود. و معتقد است برای رسیدن به اتوپیای ایرانی-اسلامی باید از تقلید طولانی مدت غرب دست کشید و برای احیا و بازخوانی داشته‌ها، احکام و شاخص‌های سبک زندگی ایرانی-اسلامی با استفاده از فنون و علوم جدید کوشید. بر اساس این دیدگاه باید امکانات حوزه مسکن را تقویت کرد و به جای تحمل وضع موجود و زندگی در خانه‌های کوچک و قفس گونه حداقلی و خوابگاهی به سمت ساخت محل‌های مسکونی و بافت شهری رفت که زندگی ایرانی و اسلامی در آن مقدور و میسر باشد.

در این پژوهش تاریخچه، پیامدها، چالش‌ها و مسائل آپارتمان‌سازی و آپارتمان‌نشینی را اشاره می‌کنیم و در جمع بندی به سه سؤال پاسخ می‌دهیم: ۱- آیا نگاه سبک ایرانی-اسلامی به مسکن به منزله خوابگاه است؟ ۲- سبک غربی به مسکن چه نگاهی دارد؟

۳- مسکن از منظر اسلام چه ویژگی‌هایی دارد؟

۱. دیدار شهردار و اعضای شورای اسلامی شهر تهران با رهبر انقلاب ۱۳۹۲/۱۰/۲۳

۲. بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۰۷/۲۳

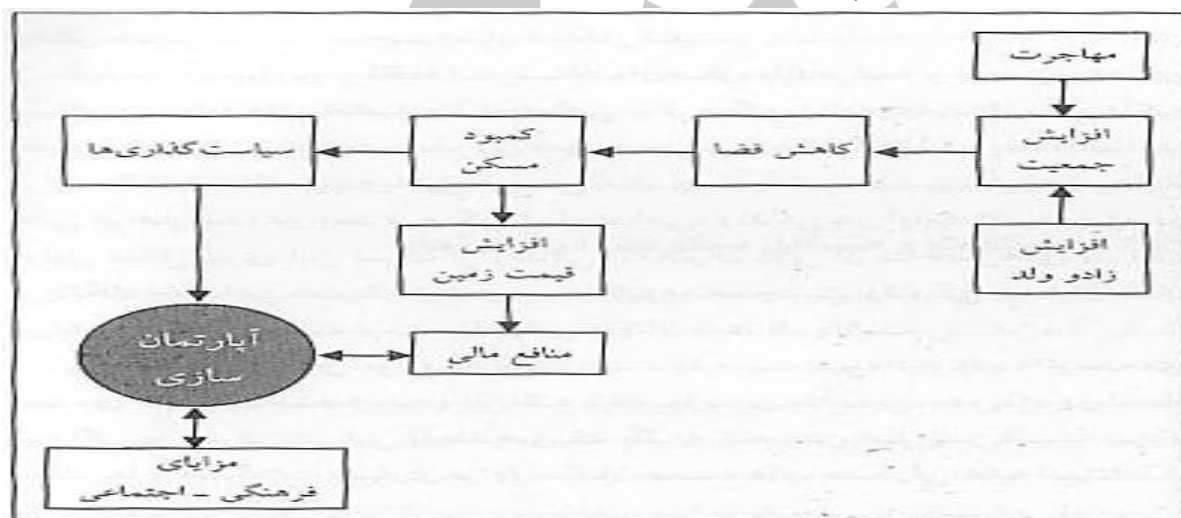
□ تاریخچه آپارتمان سازی و آپارتمان نشینی

آپارتمان نشینی پدیده‌ی نسبتاً جدیدی است که سابقه‌ی آن به حدود ۵۰ سال قبل برمی‌گردد؛ بزرگ‌ترین مجموعه‌ی آپارتمان‌سازی بخش خصوصی که در دهه‌ی ۵۰ آغاز به کار کرد، مجموعه‌ی اکباتان بود. همزمان با آن شهرک‌های آپارتمانی متعددی برای کارکنان نیروهای مسلح و واحدهای دولت در تهران، آبادان، بندرعباس، اصفهان، شیراز و مشهد آغاز شده بود. نخستین ساختمان بلند مسکونی در تهران در بلوار کشاورز ساخته شد و آن سه برج سامان با ۲۲ طبقه و ۷۲ متر ارتفاع بود که در سال ۱۳۴۸ به بهره‌برداری رسید. در زمان پیروزی انقلاب ساختمان‌های مسکونی اسکان (۷۰ متر) و پارک پرنس (۷۲ متر) بلندترین ساختمان‌های مسکونی و ساختمان وزارت کشاورزی (۶۲ متر) بلندترین ساختمان دولتی بودند. مجموعه‌ی بهجت آباد نیز از نخستین آپارتمان‌های مسکونی تهران بود که در دهه‌ی ۴۰، بیت خیابان حافظ و ولیعصر ساخته شد. همچنین از مجموعه‌های ساخته شده در چهارصد دستگاه نازی آباد، شهرزیبا و شهرک آپادانا، می‌توان به عنوان نخستین مجتمع‌های مسکونی نام برد. به طور کلی در تهران پس از دهه‌ی ۶۰ به علت افزایش قیمت زمین و آغاز فروش تراکم از سوی شهرداری، آپارتمان‌سازی بسیار گسترش و توسعه یافت.^۱

□ دلایل توسعه‌ی آپارتمان نشینی

بیش از نیم قرن از آغاز آپارتمان‌سازی در کشور می‌گذرد. دلایلی زیاد و متفاوتی برای این موضوع بیان شده است؛ از جمله زیاد شدن جمعیت، کمبود زمین برای احداث خانه‌های تک واحدی، امنیت بیشتر در مجتمع‌های مسکونی، توان مالی شهروندان و بسیاری دلایل دیگر که بر افزایش آپارتمان‌سازی و توسعه‌ی آپارتمان نشینی تأثیر می‌گذارند. هر چند تمامی دلایل بیان شده به طور مستقیم و غیرمستقیم با این موضوع ارتباط دارند، ولی با اندکی دقت در روند توسعه‌ی کلان شهرهای کشور به ویژه تهران در دهه‌های اخیر می‌توان دو عامل اصلی را برای افزایش تعداد ساختمان‌های بلندمرتبه و مجتمع‌های مسکونی شناسایی کرد؛ نخست مهاجرت و دوم افزایش زاد و ولد و در نتیجه افزایش جمعیت.^۲

نمودار شماره ۱. فرآیند گسترش آپارتمان‌سازی^۳

۱. محمودرضا اسدی، دکتر مجتبی امیری، آشنایی با پیشینه‌ی آپارتمان نشینی، راسخون، ۱۳۹۴/۱/۱۷

۲. همان

۳. همان گونه که در نمودار شماره ۱ (۱) نشان داده شده است در ۵۰ سال گذشته افزایش مهاجرت و نرخ زاد و ولد به افزایش جمعیت شهرها و کاهش فضای مورد نیاز جهت سکونت و زندگی منجر شده‌اند که از آن با اصطلاح «کمبود مسکن» یاد می‌شود. از این مرحله به بعد اقداماتی برای حل مشکل کمبود مسکن شکل گرفت که نه تنها این مشکل را حل نکرد، بلکه موجب تشدید آن شد. کمبود مسکن از یک سو افزایش قیمت زمین را به دنبال داشت و از سوی دیگر سیاست‌گذاران و مسئولان را وادار به چاره‌اندیشی کرد؛ راه حل ارائه شده این بود: رشد عمودی شهر و به عبارت دیگر آپارتمان‌سازی. بر این اساس فروش تراکم در دهه‌ی شصت افزایش یافت و همین امر باعث شکل‌گیری فضا و فرصتی مناسب برای فعالان بخش خصوصی در ساخت و ساز مسکن شد.

□ پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آپارتمان نشینی

آپارتمان‌سازی و احداث ساختمان‌های بلند مرتبه و مجموعه‌های مسکونی، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زیادی به دنبال داشت که خود به افزایش توسعه‌ی عمودی شهر منجر شد؛ برای مثال در بعد اقتصادی برای مالکان خانه‌های ویلایی فرصتی مناسب جهت به دست آوردن منافع مالی فراهم شد؛ در بعد فرهنگی - اجتماعی، زندگی در آپارتمان به ویژه در اوایل شکل‌گیری این سبک از زندگی، به عنوان یکی از شاخص‌های ثروت و پایگاه اجتماعی اهمیت زیادی پیدا کرد؛ همچنین زندگی در آپارتمان مزایایی از قبیل امنیت بیشتر را برای ساکنان به دنبال داشت. در هر حال، تمامی موارد یاد شده دست به دست هم دادند و به توسعه‌ی عمودی شهر انجامیدند؛ بدون این که برنامه‌ریزی مناسبی به ویژه در ابعاد فرهنگی و حقوقی در این رابطه صورت بگیرد که این امر نیز سبب بروز چالش‌ها و مشکلات بسیاری برای ساکنان مجتمع‌های مسکونی شده است.

□ چالش‌های آپارتمان نشینی

شکل جدید زندگی در واحدهای کوچک با همسایگان ناآشنا
محدودیت جا و مکان، پله‌های زیاد، وجود قسمت‌های مشترک (حیاط، پارکینگ، انباری، آسانسور)
لزوم استفاده از خدمات مشترک (آب، برق، گاز، موتورخانه)
کاهش نسبی ارتباطات و وابستگی‌های اجتماعی
کم شدن حمایت و پشتیبانی اجتماعی از سوی آشنایان و همسایگان در مجتمع‌ها
عدم دسترسی به اقوام و فامیل در مواقع ضروری
احساس بی‌پناهی روانی و اضطراب و تنش ناشی از سازگاری با شرایط تازه
نگرانی و دلواپسی در مورد آینده‌ی زندگی در شرایط جدید

□ مشکلات و مسائل سکونت در آپارتمان^۱

مسائل انبوه‌سازی‌های مسکن (مُشرف‌گرایی، حجاب‌زدایی، حیا‌زدایی و هویت‌زدایی)
تقلید از معماری غربی و فروکاستن نقش هویتی مسکن به خوابگاه
- بی‌توجهی به نحوه ساماندهی فضای خانه و پیرامون آن و تاثیر متقابل آن بر شکل‌گیری شخصیت و سبک زندگی
تغییر در سنت میهمانی ^۲
امنیت و آپارتمان نشینی ^۲

۱. براساس یکی از نظرسنجی‌های انجام شده در تهران، ۳۹ درصد از پاسخ‌گویان، سر و صدا و رفت و آمد زیاد در طبقات، ۲۷ درصد محدودیت فضا و عدم استقلال، ۱۳ درصد عدم تفاهم فکری و سلیقه‌ای ساکنان با هم، ۱۲ درصد نداشتن فضای تفریح و بازی و ۲۷ درصد دخالت و مزاحمت همسایگان را از معایب و مشکلات آپارتمان نشینی عنوان کردند (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۸۹/۹/۱۳)

۲. زندگی آپارتمانی سنت میهمانی را دستخوش تغییر می‌سازد چرا که نه فضای فیزیکی اجازه میهمانی‌های بزرگ را به افراد می‌دهد و نه فضای اجتماعی برای انجام این امر در آپارتمان‌ها میسر است. ساکنان واحدهای آپارتمانی در مواقع اضطرار، میهمانی‌ها و مراسم ویژه خود را در رستوران‌ها، پارک‌ها و... انجام داده و بدین گونه رسم جدیدی که محصول زندگی شهری و به خصوص آپارتمانی است در حال بسط و گسترش است.

۳. امنیت از دیگر مباحثی است که در زندگی آپارتمانی نمود پیدا می‌کند. معمولاً منازل آپارتمانی از دیگر منازل مسکونی از میزان امنیت بالاتری برخوردارند. بنابر آمارهای موجود میزان جرایم و آسیب‌هایی چون سرقت در منازل آپارتمانی کمتر از سایر منازل است. زندگی عمودی یا آپارتمان

سر و صدا و رفت و آمد زیاد در طبقات
محدودیت فضا و عدم استقلال
عدم تفاهم فکری و سلیقه‌ای ساکنان با هم
نداشتن فضای تفریح و بازی
دخالت و مزاحمت همسایگان
تنوع و تضاد فرهنگی
تراکم جمعیت
تعویض همسایه‌ها
بی تفاوتی نسبت به مشکلات آپارتمان
تأثیر منفی بر شخصیت کودکان (بادگیری اجتماعی، شانه خالی کردن از زیر بار مسئولیت)
زیان‌های محتمل مالی و جانی ^۲

□ جمع بندی:

سؤال ۱: آیا نگاه سبک ایرانی - اسلامی به مسکن به منزله خوابگاه است؟

- بر اساس سبک ایرانی - اسلامی کارکردهای خانه به عنوان قلعه اصلی نظام خانواده: مصون داشتن از خطرات و ناملایمات طبیعی و غیرطبیعی، حفظ حریم و عرصه‌هایی برای زندگی خصوصی افراد و رفع بخشی از نیازهای مادی و معنوی است.
- نوع معماری خانه به نوع رابطه اعضای خانواده با یکدیگر و دیگران جهت می‌بخشد.
- مطلوب این است که ارتباطات فرد با دنیای پیرامونش (با خویشتن، دیگران، طبیعت و خداوند) در خانه و محل زندگی و مسکن وی مقدور و میسر گردد.
- میان طراحی فضایی و شیوه زندگی رابطه متقابل وجود دارد. هرچه مسکن کوچک و کوچکتر می‌شود. به نفع کاهش در هزینه‌ها ویژگی‌های کیفی مناسب زندگی کردن (که اتفاقاً تشکیل دهنده نظام معنایی فرهنگ خانواده و ویژگی‌های زنده خانواده ایرانی است) تقلیل می‌یابد و سرکوب می‌شود.
- متأسفانه نگاه تجاری و سودجویانه به مقوله مسکن و امر ساخت و ساز، عدم اجرای قوانین بازدارنده در این عرصه هویت را از خانه ایرانی ستانده است.

نشینی در ایران روزبه روز روبه افزایش است. شناخت مسائل و مشکلات فرهنگی و اجتماعی ناشی از این گونه سکونت سبب می‌شود تا با اتخاذ تدابیر صحیح به رفع و اصلاح این شیوه جدید از سکونت کمک کرد.

۱. «بادگیری اجتماعی»، یکی از مهم‌ترین شیوه‌های یادگیری و از معروف‌ترین نظریه‌های روان شناسی است. ۱ بر این اساس محیط‌های قانون‌مند، پاکیزه و تمیز بر رشد شخصیتی کودکان و نوجوانان تأثیر مثبت دارد؛ این در حالی است که در محیط‌های نازیبا و پرتنش، کودکان و نوجوانان علاوه بر بدبین شدن نسبت به جامعه، یاد می‌گیرند چگونه از زیر بار مسئولیت شانه خالی کنند و این موضوع سبب می‌شود شخصیت آن‌ها به گونه‌ای شکل بگیرد که قادر به مشارکت فعال در کارهای گروهی نباشند و در زندگی شغلی خود به موفقیت‌های قابل توجه دست پیدا نکنند.

۲. از حوادث و اتفاقاتی که ممکن است در اثر بی تفاوتی و بی‌توجهی ساکنان رخ بدهد، می‌توان به نشت آب یا گاز و وقوع انفجار و آتش‌سوزی اشاره کرد که ضرر و زیان جانی و مالی و گاهی اوقات جبران ناپذیری برای ساکنان در پی دارد؛ در حالی که جلوگیری از این زیان‌ها تنها در صورت وظیفه شناسی و اقدام به موقع امکان پذیر خواهد بود.

سؤال ۲: سبک غربی به مسکن چه نگاهی دارد؟

- همگام با روند شهرنشینی، سیاست تولید مسکن انبوه در قالب مجتمع مسکونی و خانه سازی صنعتی که از تبعات معماری مدرن است و ما را از مفهوم معماری واقعی خانه دور کرده است. بطوری که عملاً یک محل مسکونی را از حالت ارگانیک و زنده خارج می نماید و امکان ادامه حیات طبیعی را از آن سلب می کند. ابتدایی ترین پیامد این موضوع آن است که محل مسکونی تبدیل به خوابگاه می شود و توانایی خود را برای برآوردن سایر نیازهای ساکنانش از دست می دهد.

- نگرش حاصل از تفکر مدرنیستی در خصوص تفکیک عرصه های فعالیتی باعث بر هم خوردن سبک زندگی تجویزی از دیدگاه اسلام است.

- الگوی خانه سازی و معماری موجود رعایت بسیاری از دستورات دینی را مشکل یا ممتنع می سازد و فرهنگ مصرف گرایی زندگی را تغییر داده است.

سؤال ۳: مسکن از منظر اسلام چه ویژگی هایی دارد؟

مسکن از نگاه اسلامی مسکن محل آسایش و آرامش است. و باید در مجموع دارای ویژگی هایی باشد که هویت فردی و اجتماعی را شکل دهد. در اسلام به شهرنشینی به خاطر (برگزاری نمازهای) جمعه و جماعات (در شهرها) و سکونت در شهرهای بزرگ به دلیل محل گردآمدن مسلمانان توصیه شده است.^۱ امام علی (ع) بدترین وطن ها، را وطنی می داند که ساکنانش امنیت و آسایش نداشته باشند. برخی ویژگی های مسکن مناسب بر اساس آموزه های اسلامی به شرح زیر است:

مسکن (محل آسایش و آرامش)		
۱- تأمین کننده اصلی ترین نیازهای فردی و اجتماعی	۸- معماری ظاهری و مادی تأمین کننده آسایش انسان	۱۵- معماری باطنی و معنوی تأمین کننده آرامش
۲- ویژگی های ظاهری: فضای کافی، ساده زیستی و دوری از تکلف	۹- احکام مسکن ^۲	۱۶- نوع ساختن مسکن ^۳
۳- تقسیم بندی فضای مسکن ^۴	۱۰- توجه به بیرونی و اندرونی ^۵	۱۷- جانی سروسپس بهداشتی ^۱

۱. محمدی ری شهری، دانش نامه قرآن و حدیث، ج ۱۴، قم: دارالحدیث، ۱۳۹۰، صص ۳۶۰-۳۶۵
۲. مسکن از مستثنیات دین به حساب می آید و اگر شخصی ورشکسته شد اسلام خانه او را استثناء کرده و به طلبکار اجازه مطالبه آن را نمی دهد. کسی که در ملک غصبی نماز بخواند اگر چه روی فرش غصبی و تخت و مانند اینها باشد نمازش باطل است (توضیح المسائل مسأله ۸۶۶). امام صادق (ع): خداوند متعال ساختمانهایی دارد که انتقام گیرنده نامیده می شود پس اگر خداوند به بنده ای مالی عطا کند و او حق آن را (خمس و زکات و انفاق های مستحبی) پرداخت نکند آن را بر او مسلط می کند پس مالش را در آن صرف می کند و می میرد و ساختمان را می گذارد و می رود (من لا یحضره الفقیه ج ۴ ص ۴۲۷)
۳. رو در رو قرار دادن خانه ها به صورت متمرکز و در کنار هم. خداوند متعال در قرآن می فرماید: «و اوحینا الی موسی و اخیه ان تبتوا لقومکما بمصر بیوتا و اجعلوا بیوتکم قبله و اقیموالصلوة و بشر المؤمنین» (یونس/۸۷). معنای قبله: یکی از معانی قبله در این آیه عبادتگاه است یعنی خانه های خود را محل عبادت قرار دهید به قرینه و اقیموالصلوة. معنای دیگر رو در رو قرار دادن خانه ها به صورت متمرکز و در کنار هم (نه بر روی هم) تا از پراکندگی و تفرقه دور شده و به استحکام روابط صحیح اجتماعی و احیای روح جمعی بر اساس تقوی (و اقیموالصلوة) بپردازند.
۴. کارکرد اتاقها برای اهل خانه، برای عبادت، برای میهمان. خانه رسول خدا(ص) و حضرت خدیجه(س) اولین مسلمانان عالم خانه ای زیبا و جمع و جور دارای چهار اتاق، سه اتاق اندرونی (یک اتاق برای فرزندان، یک اتاق برای پیامبر اکرم(ص) و حضرت خدیجه(س) که حدود ۲۴ متر مربع بوده- و یک اتاق برای عبادت رسول خدا(ص) و اتاق بیرونی برای ملاقات با مردم و میهمانان بوده است. طرحی زیبا اما عاری از هرگونه تکلف و زینت های دنیوی، بسیار ابتکاری و جالب که متأسفانه توسط وهابیت تخریب شده است (مرآة الحرمین ص ۱۸۹)
۵. توجه به حفظ حریم محرم و نامحرم در ساختن مسکن بسیار مهم است. ضمن آنکه در داخل خانه هم جدا بودن اتاق فرزندان با والدین مورد توجه قرار گرفته شده و نیز محل عبادت هم مشخص شده است. امروزه آن مقدار که به اتاق خواب یا سرویس بهداشتی و تزئین آنها اهمیت داده می شود به اتاق مخصوص عبادت به اندازه یک درصد آن هم اهمیت داده نمی شود.

۱۱- رعایت اصل سلاسه زیستی ^۲	۴- اتاق پذیرایی ^۲
۱۲- نگهداری حیوانات ^۶	۵- فضای داخلی منزل ^۵
۱۳- خانه‌ی باشکوه و مجلل ^۹	۶- خانه‌ی اضافی و نیاز دیگران ^۸
۱۴- ذبح قربانی برای مسکن ^{۱۲}	۷- منع از خرید و فروش بی مورد مسکن ^{۱۱}
۱۸- پشت بام ساختمان ^۴	
۱۹- موارد ممنوع ^۷	
۲۰- موارد کراهت ^{۱۰}	

۱. امام صادق(ع): شایسته است محل تخی در پوشیده‌ترین جای خانه باشد. پیامبر اکرم(ص) فرمودند جبرئیل امین بر من نازل شد و گفت در خانه‌ای که سگ یا ظرف ادرار در آن باشد ما ملائکه وارد نمی‌شویم. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سرویس بهداشتی باید دور از محل نشیمن باشد. همچنین بر اساس فرهنگ شیعی رو به قبله یا پشت به قبله بودن سرویس بهداشتی حرام است اما اهل سنت جایز می‌دانند.
۲. پیامبر اکرم(ص): هر چیزی زکاتی دارد و زکات خانه اتاق پذیرایی از میهمان است(نهج الفصاحه ص ۴۷۸). امام باقر: بهترین خانه‌های شما خانه‌ای است که در آن یتیمی باشد و مورد اکرام قرار گیرد و بدترین خانه‌ها خانه‌ای است که یتیمی در آن مورد بی مهری قرار گیرد (مستدرک/۱/۱۴۸).
- رسول خدا(ص): برکت به جانب خانه‌ای که مردمان دیگر از آن بهرمند می‌شوند بسیار سریع روان می‌شود.(اصول کافی ج ۶ ص ۴۱۵)
۳. سیره انبیاء و اولیاء و اهل بیت (ع) و علمای ربانی و مؤمنین خالص، رعایت اصل سادگی و ساده زیستی در زندگی به ویژه مسکن بوده است. امام خمینی(ره) فرمودند هرچه بر روی سراغ اینک یک قدم بردارید برای اینکه خانه‌تان بهتر باشد از معنویت‌تان به همان مقدار و از ارزش‌تان به همین مقدار کاسته می‌شود ارزش انسان به خانه نیست به باغ نیست(صحیفه نور ج ۱۹ ص ۱۵۷). آن چیزی که روحانیت را تا حال پیش برده و حفظ کرده این است که ساده زندگی کرده‌اند آنهایی که منشأ آثار بزرگ بوده‌اند ساده زندگی کرده اند.
۴. مستحب است اطراف بام منزل به اندازه یک متر دیوارکشی شود. امام صادق(ع): استراحت بر روی بامی که دیوارکشی نشده جایز نیست. پرسیدند: اگر از سه طرف دیوار باشد چگونه است؟ فرمودند: کفایت نمی‌کند و باید از چهار طرف دیوارکشی شده باشد(حلیه المتقین ص ۲۳۳).
۵. از نظر اسلام لازم است فضای داخلی منزل از هر گونه تجملات و تزیینات و مجسمه‌های انسان و حیوان دور باشد... دور تا دور اتاق امام صادق(ع) آیه الکرسی نوشته شده بود و در سمت قبله محل عبادتش در منزل از آیات قرآن استفاده شده بود.
۶. همانطور که نگهداری برخی حیوانات مانند سگ در منزل نکوهش شده به نگهداری برخی حیوانات دیگر سفارش شده است. امام صادق علیه السلام فرمودند در خانه‌ی هر پیامبری کبوتری نگهداری می‌شد و در خانه‌ی حضرت محمد(ص) یک جفت کبوتر قرمز رنگ نگهداری می‌شد.
۷. زندگی در خانه‌ای که مطابق نیاز انسان و مناسب شأن او باشد از نظر اسلام جایز و بلا اشکال است ولی کسی که بدون نیاز به فکر ساخت و ساز مسکن دوم و سوم یا تعمیر بیش از حد منزل، تزیین و مجلل ساختن منزل باشد نعمت الهی را تبدیل به نعمت می‌سازد و مشکلاتی را در دنیا و آخرت برای خودش با دست خود فراهم می‌سازد.
۸. امام صادق(ع) فرمودند: آن کس که خانه‌ای دارد و مسلمان محتاجی به آن نیاز دارد و صاحب خانه مانع می‌شود خداوند متعال می‌فرماید: ای ملائکه‌ی من بنده‌ام از دادن خانه‌ی در این دنیای فانی به بنده‌ای دیگر امتناع ورزید به عزت و جلالم سوگند که هیچگاه این شخص در بهشت مسکن نخواهد گزید. (اصول کافی ج ۲ ص ۳۶۷)
۹. روزی حضرت علی(ع) در بصره به عیادت ربیع بن زیاد حارثی که مورد علاقه‌ی آن حضرت بود رفتند وقتی نگاه آن حضرت به خانه‌ی باشکوه و مجلل ربیع افتاد فرمودند خانه‌ای با این وسعت و بنای مجلل به چه کارت می‌آید؟ آیا بهتر نبود با این مال آخرت خود را آباد می‌کردی؟ (دیدگاه اولیه نفی چنین خانه سازی است) سپس حضرت فرمودند آری می‌توان همین خانه را با چنین شکوهی وسیله‌ی تقرب به خداوند کنی(خانه را خراب نکن ولی اصلاح کن) به این صورت ۱- که خویشاوندان را در آن اکرام کنی (صله‌ی رحم) ۲- میهمان را در آن اطعام دهی (میهمان نوازی) ۳- فقرا را در آن جای دهی (اجاره به دیگران بدون پول) سزاوار است که مسکن به اندازه نیاز انسان باشد و زائد بر آن اسراف و حرام است.
۱۰. ۱- اگر انسان ساختمانی برای سکونت دارد مکروه است ساختمان دیگری را شروع کند (اولین دانشگاه آخرین پیامبر ج ۲ ص ۱۸۵). ۲- مکروه است که انسان به طور مرتب خانه‌ی خود را عوض کند مگر آنکه منزل اول مناسب و راحت نباشد. ۳- مکروه است کسی در خانه‌ی اجاره ای زندگی کند مگر آنکه چاره ای نداشته باشد (اولین دانشگاه آخرین پیامبر ج ۲ ص ۱۸۵)
۱۱. رسول اکرم(ص) فرمودند: هر کس خانه‌ی خود را جز در مورد ناچاری بفروشد خداوند عامل تلف کننده‌ای می‌فرستد تا پول آن خانه را تلف کند(کنز العمال) و هر کس خانه‌ی خود را بفروشد و بهای آن را به عوض خانه‌ی دیگر ندهد خداوند آن مال را برایش مبارک نگرداند (کنز العمال)
۱۲. مستحب است کسی که ساختمانی می‌سازد یا خانه ای می‌خرد گوسفند فریبی را ذبح کرده و گوشتش را به فقرا اطعام کند.